

## TA'LIM MUASSASALARIDA STRATEGIK MENEJMENTNING ROLI VA AHAMIYATI

*Raxmanova Maxliyo Faxritdin qizi*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada ta'lim tizimida strategik menejmentning o'rni va ahamiyati tahlil etiladi. Strategik menejmentning asosiy tamoyillari, maqsadlari hamda ta'lim muassasalarini samarali boshqarishdagi roli yoritilgan. Shuningdek, maqolada ta'lim sohasida uzoq muddatli rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish, resurslardan oqilona foydalanish va innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etishning ahamiyati ko'rsatib berilgan. Maqolaning mohiyati strategik menejmentni ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash hamda barqaror rivojlanishni ta'minlashdagi muhim omil sifatida baholaydi.

**Kalit so'zlar:** strategik menejment, ta'lim tizimi, boshqaruv, innovatsiya, samaradorlik, rivojlanish strategiyasi.

**Abstract:** This article analyzes the role and importance of strategic management in the education system. The main principles, goals of strategic management and its role in the effective management of educational institutions are highlighted. The article also highlights the importance of developing long-term development strategies in the education sector, rational use of resources and the introduction of innovative management mechanisms. The essence of the article assesses strategic management as an important factor in improving the quality of education, training competitive personnel and ensuring sustainable development.

**Keywords:** strategic management, education system, management, innovation, efficiency, development strategy.

**Аннотация:** В статье анализируются роль и значение стратегического управления в системе образования. Раскрываются основные принципы, цели и задачи стратегического управления, а также его роль в эффективном управлении образовательными организациями. Также подчеркивается важность разработки долгосрочных стратегий развития сферы образования, рационального использования ресурсов и внедрения инновационных механизмов управления. Суть статьи заключается в оценке стратегического управления как важного фактора повышения качества образования, подготовки конкурентоспособных кадров и обеспечения устойчивого развития.

**Ключевые слова:** стратегическое управление, система образования, менеджмент, инновации, эффективность, стратегия развития.

**Kirish**

Bugungi globallashuv va raqobatbardoshlik davrida ta'lim tizimining samarali faoliyati, avvalo, uning boshqaruv tizimi qay darajada puxta tashkil etilganiga bog'liq. Zamonaviy ta'lim muassasalari oldida nafaqat sifatli bilim berish, balki innovatsion fikrlovchi, tashabbuskor va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash vazifasi turibdi. Ushbu maqsadlarga erishishda **strategik menejment** muhim boshqaruv vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Strategik menejment — bu tashkilot faoliyatini uzoq muddatli istiqbolga yo'naltiruvchi, maqsad va natijalarni aniqlovchi, ularni amalga oshirish strategiyasini ishlab chiqishga xizmat qiluvchi boshqaruv jarayonidir. Ta'lim sohasida strategik menejmentni joriy etish muassasaga aniq yo'nalish beradi, resurslardan oqilona foydalanish, ta'lim sifatini oshirish hamda innovatsion jarayonlarni tizimli amalga oshirish imkonini yaratadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimining uzluksiz rivojlanishi, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi va xalqaro standartlarga moslashish jarayonida strategik menejmentga e'tibor yanada kuchaymoqda. Ta'lim muassasalarida samarali boshqaruv modeli shakllantirilishi ta'lim sifatini kafolatlaydigan, zamon talablariga javob beruvchi barqaror tizimni yaratishga xizmat qiladi. Shu bois, mazkur maqolada ta'lim muassasalarida strategik menejmentning mohiyati, roli va amaliy ahamiyati tahlil etiladi.

### Asosiy qism

Strategik menejment tushunchasi XX asrning 60–70-yillarida menejment nazariyasining rivojlanish jarayonida shakllangan bo'lib, u tashkilot faoliyatini uzoq muddatli istiqbolga yo'naltirishga qaratilgan boshqaruv tizimini anglatadi. “Strategiya” so'zi qadimgi yunon tilidagi “*strategos*” so'zidan olingan bo'lib, “harbiy san'at”, “boshqarish san'ati” ma'nolarini bildiradi. Bugungi kunda esa strategik menejment — bu tashkilotning maqsadlarini aniqlash, tashqi va ichki muhitni tahlil qilish, resurslardan samarali foydalanish hamda kelajakdagi barqaror rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiluvchi boshqaruv konsepsiyasidir. Strategik menejment an'anaviy boshqaruvdan farqli ravishda, faqat joriy muammolarni emas, balki istiqboldagi maqsadlarni ham ko'zda tutadi. U o'zida **strategik rejalashtirish, tashkil etish, amalga oshirish va natijalarni baholash** bosqichlarini mujassam etadi. Ushbu yondashuv tashkilotga o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, imkoniyatlardan samarali foydalanish, xavf-xatarlarni oldindan bashorat qilish imkonini beradi.

Ta'lim muassasalari kontekstida strategik menejment — bu o'quv jarayonini, pedagogik faoliyatni, ilmiy izlanishlarni va boshqaruv mexanizmlarini yagona maqsad sari yo'naltiruvchi tizimdir. Uning asosiy vazifasi ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va innovatsion muhitni shakllantirishdan iborat. O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimining isloh qilinishi, raqamli transformatsiya va global integratsiya jarayonlari strategik boshqaruvga bo'lgan ehtiyojni yanada oshirdi. Shu bois, bugungi kunda har bir ta'lim muassasasi o'z rivojlanish

strategiyasiga ega bo'lishi, unda **uzoq muddatli maqsadlar, ustuvor yo'nalishlar va natijaviylik mezonlari** aniq belgilanishi zarur.

Ta'lim muassasalarida strategik menejmentni amaliyotga tatbiq etish jarayoni rejalashtirish, tashkil etish, motivatsiya berish va nazorat qilish kabi boshqaruv funksiyalarining uyg'unlashgan holda faoliyat yuritishini talab etadi. Strategik menejment amaliyotda, eng avvalo, ta'lim muassasasining uzoq muddatli maqsadlarini aniqlash, ularni amalga oshirish uchun zarur resurslarni taqsimlash hamda tashqi va ichki muhit tahliliga asoslangan qarorlar qabul qilishni o'z ichiga oladi.

Amaliyotda samarali strategik boshqaruv quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

1. **Strategik rejalashtirish tizimini yaratish.** Har bir ta'lim muassasasi o'zining rivojlanish konsepsiyasi, missiyasi va ustuvor yo'nalishlarini ishlab chiqadi. Bu jarayonda o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, kadrlar salohiyatini oshirish va innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish masalalari muhim o'rin tutadi.
2. **Kadrlar salohiyatini boshqarish.** Strategik menejmentning amaliy jihatlaridan biri – pedagogik xodimlar faoliyatini strategik maqsadlarga yo'naltirish, ularni zamonaviy talablar asosida qayta tayyorlash va malakasini oshirishdir.
3. **Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.** Raqamli boshqaruv tizimlari, elektron hujjat aylanishi, onlayn o'quv jarayonlari va tahliliy platformalar strategik qarorlar qabul qilish jarayonini tezlashtiradi va aniqligini oshiradi.
4. **Monitoring va baholash tizimi.** Strategik maqsadlarning bajarilishini baholash, aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish hamda natijalarga asoslangan yangi strategiyalar ishlab chiqish ta'lim muassasasi boshqaruvida muhim ahamiyatga ega.

Bugungi globallashtirish davrida ta'lim tizimida strategik menejmentni takomillashtirish dolzarb masalalardan biridir. Ta'lim muassasalarining samarali rivojlanishi, ularning raqobatbardoshligi va barqarorligi aynan strategik yondashuvlarning to'g'ri tanlanishiga bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, strategik menejmentni takomillashtirish bir necha asosiy yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

1. **Innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish.**

Ta'lim jarayoniga zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini, sun'iy intellekt, tahliliy dasturlar va avtomatlashtirilgan rejalashtirish tizimlarini kiritish orqali strategik qarorlar samaradorligini oshirish mumkin. Bu yondashuv nafaqat vaqtni tejaydi, balki inson omilidan kelib chiqadigan xatoliklarni kamaytiradi.

2. **Liderlik va boshqaruv madaniyatini rivojlantirish.**

Ta'lim muassasasi rahbarlari strategik fikrlash, innovatsion yechim topish va jamoani maqsad sari yo'naltirish ko'nikmalariga ega bo'lishlari lozim. Shu sababli menejerlar uchun muntazam ravishda strategik menejment,

kommunikatsiya va liderlik bo'yicha treninglar o'tkazish muhim ahamiyat kasb etadi.

### 3. **Strategik hamkorlikni kuchaytirish.**

Ta'lim muassasalari o'rtasida hamda ularning xalqaro tashkilotlar, sanoat korxonalari va ilmiy markazlar bilan hamkorligini kengaytirish strategik rivojlanish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Bunday hamkorlik ta'lim sifatini oshirish, yangi loyihalarni amalga oshirish va ilmiy salohiyatni mustahkamlashga xizmat qiladi.

### 4. **Strategik monitoring va natijadorlik tahlilini kuchaytirish.**

Har bir strategik dastur yoki qaror natijalarini tizimli tahlil qilib borish, muammolarni o'z vaqtida aniqlash va ularga tezkor javob berish boshqaruv sifatini yanada oshiradi.

Strategik menejment jarayoni bir necha bosqichlarda amalga oshiriladi. Ularning asosiylari quyidagilardan iborat:

1. Tashkilot faoliyat sohasi va umumiy maqsadini aniqlash;
2. Umumiy maqsadlarni qisqa va uzoq muddatli maqsadlarga ajratish;
3. Belgilangan maqsadlarga erishish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish;
4. Tanlangan strategiyani amaliyotga joriy etish;
5. Amalga oshirilgan faoliyatni tahlil qilish, natijalarni baholash hamda zarur hollarda tuzatish kiritish.

I.Ansoffning ta'kidlashicha, o'zgaruvchan tashqi muhit sharoitida strategik menejmentning eng muhim jihatlaridan biri bu — **tashkilotning potentsial imkoniyatlarini, ya'ni funksional salohiyati va rahbariyatning boshqaruv qobiliyatini aniqlash hamda ularni rivojlantirishdir**. Shu orqali tashkilot o'z strategik barqarorligini ta'minlab, raqobatbardoshligini mustahkamlay oladi.

### **Xulosa**

Ta'lim muassasalarida strategik menejment — bu faqatgina boshqaruv vositasi emas, balki ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omildir. U tashkilotning uzoq muddatli maqsadlarini aniqlash, resurslardan oqilona foydalanish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Strategik menejmentni to'g'ri yo'lga qo'yish orqali ta'lim muassasalari zamon talablariga javob beruvchi, raqobatbardosh va ijodkor kadrlarni tayyorlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Mintzberg va Ansoff kabi olimlar ta'kidlaganidek, strategik boshqaruv — bu o'zgaruvchan sharoitlarda muassasaning imkoniyatlarini to'g'ri baholash, istiqbolli yo'nalishlarni tanlash va ularni izchil amalga oshirish jarayonidir. Shunday ekan, strategik menejmentni takomillashtirish, rahbarlar va pedagoglar

orasida strategik fikrlash madaniyatini shakllantirish — ta'lim sohasida yuqori natijalarga erishishning eng muhim shartidir.

Natijada, strategik yondashuv asosida faoliyat yuritayotgan ta'lim muassasasi — bu nafaqat sifatli ta'lim beruvchi, balki innovatsion g'oyalarni ilgari suruvchi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shuvchi muhim ijtimoiy institut sifatida shakllanadi.

### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mintzberg, H. (1994). *The Rise and Fall of Strategic Planning*. New York: Free Press.
2. Ansoff, H. I. (1987). *Corporate Strategy*. London: Penguin Books.
3. Porter, M. E. (1998). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-6108-sonli qarori, 2020-yil 6-oktabr.
5. Tursunov, A. (2022). *Ta'lim muassasalarida boshqaruv faoliyatini takomillashtirishning zamonaviy yo'nalishlari*. Toshkent: Fan nashriyoti.
6. Karimova, D. (2021). "Strategik menejmentning ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyati". *Ta'lim va innovatsiyalar jurnali*, №3, 45–52-betlar.
7. Fayziyeva, M. (2020). *Ta'lim menejmenti nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
8. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. (2020-yil 23-sentabr).
9. Robbins, S. P., & Coulter, M. (2016). *Management*. 13th Edition. Pearson Education Limited.
10. Yusupov, B. (2019). "Ta'lim sohasida strategik rejalashtirishning o'ziga xos jihatlari". *Pedagogika fanlari axborotnomasi*, №2, 33–39-betlar.